

# Wojciech Guzewicz

---

## Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej w międzywojennej diecezji łomżyńskiej w okresie II Rzeczypospolitej

---

Saeculum Christianum : pismo historyczno-społeczne 11/2, 63-82

---

2004

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej [bazhum.muzhp.pl](http://bazhum.muzhp.pl), gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. WOJCIECH GUZEWICZ

## STOWARZYSZENIE MŁODZIEŻY POLSKIEJ W DIECEZJI ŁOMŻYŃSKIEJ W OKRESIE II RZECZYPOSPOLITEJ

Młodzieżowy ruch stowarzyszeniowy o charakterze katolickim istniał na ziemiach polskich już przed I wojną światową. Były to jednak początki tego ruchu, który można by raczej nazwać pracą organizacyjną nad młodzieżą, aniżeli ruchem zrzeszeniowym samej młodzieży<sup>1</sup>. Właściwy rozwój ruchu młodzieżowego nastąpił wraz z odzyskaniem przez Polskę niepodległości w 1918 r. Zmieniły się wówczas przepisy prawne dotyczące organizacji, działalności stowarzyszeń i związków w Polsce. Do nowego ustawodawstwa musiały się także dostosować organizacje kościelne. W związku z tym większość z nich wydała nowe lub modernizowała istniejące dotychczas statuty, a także zmieniały swoje formy organizacyjne. Analogicznie było w przypadku Związku Stowarzyszenia Młodzieży Polskiej. Wydane i zatwierdzone przez Episkopat Polski 1919 r. i 1925 r. statuty tej organizacji znacznie przyczyniły się do szybszego jej rozwoju w całym kraju, zarówno w środowisku wiejskim, jak i miejskim<sup>2</sup>. Z chwilą powstania Akcji Katolickiej w Polsce Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej (SMP) zostało inkorporowane do tej organizacji, stając się podstawową bazą organizacyjną Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży Męskiej i Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży Żeńskiej<sup>3</sup>.

W prezentowanym artykule analizą objęto SMP na terenie diecezji łomżyńskiej w latach 1919-1934, tj. od chwili powstania stowarzyszenia do momentu włączenia go w Akcję Katolicką. Na wstępie publikacji przedstawiono historię

---

<sup>1</sup> Zob. J. M a j k a, *Katolickie organizacje młodzieżowe. W: Historia katolicyzmu społecznego w Polsce 1865-1939*, red. Cz. S t r z e s z e w s k i, R. B e n d e r, K. T u r o w s k i. Warszawa 1981, s. 339-364; W. P i w o w a r s k i, *Formy duszpasterstwa parafialnego w Polsce odrodzonej (1918-1939)*. W: *Kościół w Drugiej Rzeczypospolitej*, red. Z. Z i e l i Ń s k i, S. W i l k. Lublin 1981, s. 129-148.

<sup>2</sup> L. W i l c z y Ń s k i, *Katolickie organizacje młodzieży męskiej w Wielkopolsce 1860-1939*. Toruń 2001, s. 98-119.

<sup>3</sup> W. Z d a n i e w i c z, *Akcja Katolicka. W: Historia katolicyzmu społecznego w Polsce 1865-1939*, red. Cz. S t r z e s z e w s k i, R. B e n d e r, K. T u r o w s k i. Warszawa 1981, s. 419-451.

SMP na ziemiach Rzeczypospolitej. Następnie zwrócono uwagę na stronę organizacyjną stowarzyszenia, jego strukturę i sieć placówek. Podjęto także próbę odpowiedzi na pytanie: czy SMP w diecezji łomżyńskiej wypracowało optymalne dla swej działalności struktury organizacyjne, a zwłaszcza sieć placówek terenowych. W dalszej części artykułu omówiono obszary działalności członków SMP, stopień zaangażowania młodzieży i owocność jej działania. W sposób szczególny zwrócono uwagę na fakt, iż inicjatywa, zachęta i recepcja programów tej organizacji w parafii, zależały w dużym stopniu od duchowieństwa. W związku z tym starano się wykazać jak dalece księża potrafili angażować młodzież w ramach stowarzyszenia i jak sami się angażowali. W końcowej części artykułu omówiono kwestię uposażenia, a także przedstawiono stosunek stowarzyszenia do organizacji pryncypalnych i władz państwowych. Ukazano między innymi przypadki wrogiego nastawienia niektórych kręgów pozakościelnych do SMP oraz przeanalizowano przyczyny takich zjawisk.

Wyjaśnienia wymaga również kwestia granic diecezji łomżyńskiej. Zamieszczone bowiem w tytule ramy czasowe mogą sugerować, że diecezja ta istniała już na początku 1918 r. Tymczasem powstała ona siedem lat później, na mocy bulli Piusa XI *Vixdum Poloniae unitas*. Niemniej trzeba pamiętać, że już przed 1925 r. istniał pewien prototyp diecezji łomżyńskiej. Była to część diecezji sejneńskiej czyli augustowskiej leżąca w granicach Polski. Dysponowała ona pewną autonomią, wyrażającą się między innymi w posiadaniu struktur seminaryjnych, kurialnych, sądowych, itp. Z chwilą ogłoszenia reorganizacji kościelnej w Polsce część ta wraz ze swoją organizacją weszła w skład diecezji łomżyńskiej jako jeden z głównych jej komponentów. Drugim komponentem nowopowstałej diecezji były trzy dekanaty przyłączone z diecezji płockiej. Stąd pod względem strukturalnym, jak też w pewnym sensie strukturalnym i demograficznym można mówić o istnieniu diecezji łomżyńskiej już od 1918 r.<sup>4</sup>

Powodem dla którego autor podjął powyższą problematykę jest fakt, iż zagadnienia te dotychczas były mało znane szerszemu gronu odbiorców, a wśród historyków nie wzbudzały większego zainteresowania<sup>5</sup>. Podstawową bazę źródłową artykułu stanowiły materiały uzyskane w wyniku kwerendy przeprowadzonej w Archiwum Archidiecezjalnym w Poznaniu, Wojewódzkim Archiwum

---

<sup>4</sup> Archiwum Diecezjalne w Łomży (ADŁ) Akta Ogólne (AO), Akta ks. Wincentego Bogackiego, bez sygn., *Wspomnienia*, cz. IV, mps, s. 37nn; W. J e m i e l i t y, *Zarys dziejów diecezji łomżyńskiej*. „Rozporządzenia Urzędowe Łomżyńskiej Kurii Diecezjalnej” (RUŁKD). R. 49: 1987 nr 2, s. 6-57; T e n ż e, *Podział administracyjny diecezji węgierskiej, diecezji augustowskiej czyli sejneńskiej i diecezji łomżyńskiej*. „Studia Łomżyńskie”. R. 2: 1989, s. 163-179; T e n ż e, *Wyższe Seminarium Duchowne w Łomży 1919-1975*. RUŁKD R. 37: 1975 nr 8-10, s. 5-50; T e n ż e, *Funkcja kapituły katedralnej i kolegiackiej w XX wieku na przykładzie diecezji łomżyńskiej*. „Prawo Kanoniczne”. R. 19: 1976 nr 3-4, s. 113-121.

<sup>5</sup> Stosunkowo najwięcej informacji na temat SMP w diecezji łomżyńskiej zawarł ks. W. Guzewicz w książce pt. *Duchowieństwo diecezji łomżyńskiej w II Rzeczypospolitej*. Lublin 2003.

Państwowym w Białymstoku oraz w archiwach diecezjalnych w Ełku i Łomży. Spośród źródeł drukowanych na pierwszym miejscu warto wymienić czasopisma religijne, a wśród nich „Młodość. Organ Związku Młodzieży Polskiej Diecezji Łomżyńskiej”, „Kierownik Stowarzyszeń Młodzieży”, „Przyjaciel Młodzieży”, „Zjednoczenie”, „Przewodnik Katolicki” oraz „Życie i Praca”. Wśród opracowań na szczególną uwagę zasługuje praca ks. L. Wilczyńskiego pt. *Katolickie organizacje młodzieży męskiej w Wielkopolsce 1860-1939*, w której autor przedstawił między innymi genezę i rozwój SMP w Wielkopolsce na przełomie XIX i XX wieku.

Początki SMP przypadają na pierwsze lata okresu międzywojennego. W lutym 1919 r. odbył się w Warszawie zjazd księży delegatów biskupich ze wszystkich diecezji. Na zjeździe tym zdecydowano o ujednoczeniu akcji społecznej na terenie Rzeczypospolitej. Przyjęto wówczas między innymi projekt statutów dla organizacji młodzieżowych (jak też innych zrzeszeń katolickich), podjęto decyzję dotyczącą utworzenia centralnej organizacji ogólnopolskiej oraz postanowiono zwołać do Poznania – jako głównego ośrodka ruchu młodzieży katolickiej – zjazd sekretarzy generalnych związków diecezjalnych<sup>6</sup>. Uchwały te zatwierdzili biskupi na Konferencji Episkopatu Polski w dniu 12 marca 1919 r. w Warszawie. W rezultacie tych postanowień w okresie od 25 kwietnia do 20 maja tegoż roku odbył się w Poznaniu pod protektorem prymasa E. Dalbora zjazd sekretarzy związków młodzieży z całej Polski, połączony z kursami i naradami społeczno-organizacyjnymi. Zdecydowano na nim skodyfikować strukturę organizacyjną związku. Uzgodniono najmniejsze ogniwo organizacyjne – stowarzyszenie (oddział) funkcjonujące w parafii. W obrębie jednej diecezji stowarzyszenia te łączyły się, tworząc Związek Stowarzyszeń Młodzieży Polskiej. Ogół związków diecezjalnych tworzył centralną organizację – Zjednoczenie Stowarzyszeń Młodzieży Polskiej z siedzibą w Poznaniu. Zjazd uchwalili także nowe statuty dla stowa-

---

<sup>6</sup> Pierwsze katolickie towarzystwa młodzieży zaczęły powstawać na przełomie XIX i XX wieku w Poznańskim. Były to: Katolickie Towarzystwo Młodzieży Niemieckiej pod wezwaniem św. Antoniego (1892 r.), Towarzystwo Młodzieży Polsko-Katolickiej pod wezwaniem św. Stanisława Kostki (1895 r.), Towarzystwo Młodzieży Polsko-Katolickiej pod wezwaniem św. Kazimierza (1903 r.) oraz Stowarzyszenie Młodzieży Archikatedralnej w Poznaniu (1909). W 1914 r., staraniem bpa E. Likowskiego, utworzono w Poznaniu centralę dla towarzystw młodzieży archidiecezji gnieźnieńsko-poznańskiej pod nazwą Związek Towarzystw Młodzieży. Zatwierdzony w 1917 r. przez abpa E. Dalbora statut głosił, iż „zadaniem Związku jest podnoszenie poziomu religijno-moralnego, a także umysłowego wśród młodzieży, m.in. przez popieranie rozwoju towarzystw, szerzenie oszczędności i trzeźwości, urządzenie wieców, zjazdów, wystaw, wydawanie publikacji i wskazywanie miejsc pracy dla młodzieży”. Prezesa i sekretarza mianowała władza duchowna, pozostających 5 członków zarządu wybierał co 2 lata zjazd delegatów towarzystw. Z usług Związku korzystało też około 30 towarzystw spoza archidiecezji. Podczas obrad 2 Zjazdu Związku Towarzystw Młodzieży dnia 7 lipca 1919 r. postanowiono przyjąć statut i wejść w struktury Stowarzyszenia Młodzieży Polskiej. Zob. L. Wilczyński, *Katolickie organizacje*, s. 58-97.

rzyszeń, związków i zjednoczenia oraz powołał komisję, której zadaniem było opracowanie ostatecznych ustaw organizacyjnych związku<sup>7</sup>.

Zgodnie ze statutami oraz swojego rodzaju deklaracją ideową – opublikowaną w pierwszym numerze „Kierownika Stowarzyszeń Młodzieży” – celem stowarzyszenia było „przysporzenie krajowi jednostek religijnych, katolików (katoliczek) z ducha i życia, ożywionych duchem ofiarności obywatelskiej, posiadających zmysł gospodarczy, pełniących swe obowiązki względem narodu, państwa, rozwiniętych fizycznie, wyrobionych organizacyjnie”<sup>8</sup>. Podkreślano przy tym narodowy charakter organizacji. W drugim paragrafie statutu czytamy: „zadaniem stowarzyszenia jest jednoczyć młodzież polską, aby wspólną pracą wyrabiać ich na dzielnych synów Narodu”. Jednocześnie wykluczano jakąkolwiek działalność polityczną, gdyż zdaniem organizatorów SMP „partyjno-polityczne organizacje młodzieży nie osiągną celu wychowawczego”<sup>9</sup>. Statut zalecał też między innymi wstrzemięźliwość, rycerskość i punktualność. Członkowie nazywali siebie druhami (druhnami), pozdrawiali się powitaniem „Gotów” (chłopcy), „Sprawie służ” (dziewczeta)<sup>10</sup>.

Pierwsze oddziały SMP na terenie diecezji łomżyńskiej zostały utworzone już na początku 1919 r.<sup>11</sup> Nie była to jednak akcja o szerszym zasięgu, a jedynie lokalne inicjatywy niektórych księży. Podjęta na forum Episkopatu dyskusja dotycząca kwestii społecznych, skłoniła zapewne bpa R. Jałbrzykowskiego do utworzenia w lutym 1919 r. sekretariatu do spraw społecznych z siedzibą w Łomży. Zorganizowanie i kierownictwo tym sekretariatem powierzył biskup dwóm księżom: Florianowi Haraburdzie i Michałowi Jastrzębskiemu<sup>12</sup>. Dzięki staraniom sekretariatu 15 czerwca 1919 r. erygowano w diecezji Związek Młodzieży Polskiej, a niecałe 8 miesięcy później – 3 grudnia – został on akredytowany do centrali ogólnopolskiej Zjednoczenia Młodzieży Polskiej w Poznaniu<sup>13</sup>.

<sup>7</sup> I-IV *Sprawozdanie Związku Towarzystw Młodzieży 1914-1917*. Poznań 1918, s. 19-23; J. M a j k a, *Katolickie organizacje młodzieżowe*, s. 341-344; „Kierownik Stowarzyszeń Młodzieży”. R. 14: 1934, nr 8, s. 225-238; „Kierownik Młodzieży”. R. 3: 1919 nr 7, s. 1-7.

<sup>8</sup> Archiwum Archidiecezjalne w Poznaniu (AAP) Katolicki Związek Młodzieży Męskiej (KZMM), sygn. P/1/3-17, Statuty organizacyjne (1919-1934). Ustawa Związku Młodzieży Polskiej z 1919 r.; *Ustawy Związku Młodzieży Polskiej*. Poznań 1927, art. 1-3; „Kierownik Stowarzyszeń Młodzieży”. R. 1: 1922 nr 1, s. 2.

<sup>9</sup> J. M a j k a, *Katolickie organizacje młodzieżowe*, s. 342-344.

<sup>10</sup> „Kierownik Stowarzyszeń Młodzieży”. R. 1: 1922 nr 1, s. 2nn.; R. 4: 1925 nr 4, s. 98; R. 8: 1929 nr 5, s. 111.

<sup>11</sup> ADŁ AO, Akta ks. Wincentego Bogackiego, bez sygn., *Wspomnienia*, cz. IV, s. 37; W. G u z e w i c z, *Duchowieństwo diecezji łomżyńskiej*, s. 190.

<sup>12</sup> „Przyjaciel Młodzieży”. R. 13: 1922 nr 2, s. 29-31.

<sup>13</sup> [Czwarte] IV *Sprawozdanie Związku Młodzieży Polskiej w Łomży za rok 1929*. Łomża 1930, s. 13; W. G u z e w i c z, *Zaangażowanie narodowo-polityczne duchowieństwa diecezji łomżyńskiej w latach 1918-1939*. „Eiكية Studia Teologiczne”. R. 2: 2001, s. 56-57; „Przyjaciel Młodzieży”. R. 13: 1922 nr 2, s. 29-31.

Zadaniem poszczególnych związków SMP, w tym także łomżyńskiego, było zakładanie, popieranie oraz jednoczenie stowarzyszeń (oddziałów) młodzieży polskiej znajdujących się w obrębie diecezji. Związek miał też ułatwiać pracę stowarzyszeniom poprzez „wspólne urzędzenia” (zapewne chodziło o domy młodzieży, boiska, prasę itp.). Obowiązkiem oddziałów, tj. stowarzyszeń było między innymi wykonywanie uchwał zjazdów delegatów, wpłacanie do kasy związku rocznej składki oraz nadsyłanie sprawozdań ze swej działalności. Stowarzyszenie mogło wystąpić z organizacji na mocy uchwały swego walnego zebrania lub zostać wykluczone ze związku, jeśli nie podporządkowywało się statutowi bądź uchwałom<sup>14</sup>.

Związek posiadał swoje władze: Zjazd Delegatów, Radę Związkową oraz Zarząd Związku. Najwyższą władzę miał Zjazd Delegowanych. Odbывał się on zazwyczaj w Łomży, raz w roku, najczęściej w miesiącach wiosenno-letnich, osobno dla przedstawicieli kół męskich i żeńskich. Przedstawiano na nim głównie sprawozdania z pracy poszczególnych stowarzyszeń i Zarządu Związku, dokonywano wyboru przedstawicieli do Rady Związku oraz rozpatrywano sprawy bieżące stowarzyszenia, podejmując przy tym szereg rezolucji<sup>15</sup>. Przykładowo w maju 1929 r. uchwalono: założenie diecezjalnej kasy oszczędnościowo-pożyczkowej, wprowadzenie obowiązkowej prenumeraty na pisma Zjednoczenia, przeprowadzenie we wszystkich oddziałach (stowarzyszeniach) konkursu kukurzydzianego, obowiązkową składkę członkowską w wysokości 1-go złotego. Zobowiązano przy tym zarządy do regularnego przesyłania (raz na kwartał) sprawozdań z działalności oddziałów (stowarzyszeń) na formularzu ustalonym przez Zarząd Związku<sup>16</sup>. Na podstawie zebranego materiału trudno jest ustalić, w jakim stopniu uchwały podejmowane na zjazdach były realizowane przez poszczególne stowarzyszenia. Wydaje się, że ich wykonanie w dużym stopniu uzależnione było od inwencji i wkładu pracy poszczególnych księży patronów<sup>17</sup>. Warto też dodać, iż niektóre postanowienia zjazdów nie zostały wprowadzone w życie z powodu – jak to zaznaczano w sprawozdaniach – „braku akceptacji ich

---

<sup>14</sup> AAP KZMM, sygn. P/1/3-17. Ustawa Związku Młodzieży Polskiej z 1919 r.; *Ustawy Związku Młodzieży Polskiej*, art. 2-5.

<sup>15</sup> AAP KZMM, sygn. 221, Związek Młodzieży Polskiej w diecezji łomżyńskiej 1929-1931 [1923-1939]. Program Zjazdów Delegowanych w diecezji łomżyńskiej w latach 1923-1933.

<sup>16</sup> [Czwarte] IV *Sprawozdanie Związku Młodzieży Polskiej w Łomży za rok 1929*, s. 31n.

<sup>17</sup> Przykładowo w parafii Jeleniewo w początkach lat trzydziestych przestały funkcjonować oddziały SMP, ponieważ – jak pisze ks. B. Gumowski (dziekan suwalski) w liście z dnia 29 III 1932 r. do bpa Łukomskiego – „ks. proboszcz Hryniewicz, jako człowiek starszy wprost nie umie zająć się młodzieżą i z tego powodu zniechęcił się do tej pracy. Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej jest prześladowane przez sfery rządowe, a ks. Hryniewicz jest Litwinem (dotąd nie miał obywatelstwa polskiego). Może i dlatego nie ma odwagi zwalczać Strzelca, a wyraźnie popierać SMP”. Archiwum Diecezjalne w Ełku (ADE), Akta Parafii (AP) Jeleniewo 1920-1951, k. 69.

przez centralne władze Zjednoczenia”. Tak było na przykład z rezolucją dotyczącą założenia diecezjalnej kasy oszczędnościowo-pożyczkowej. Z przyczyn „zarówno prawnych, jak i materialnych” kierownictwo w Poznaniu nie zgadzało się na jej zorganizowanie. Proponowało związkowi łomżyńskiemu współpracę z istniejącą na terenie Łomży Spółdzielnią Kredytowo-Pożyczkową, prowadzoną przez Stowarzyszenie Robotników Chrześcijańskich<sup>18</sup>.

W zarządzie Związku Stowarzyszenia Młodzieży Polskiej w Łomży istotną rolę odgrywała Rada Związkowa. Kontrolowała ona bowiem pracę całego związku, zatwierdzała sprawozdania zarządu i czuwała nad całością jego pracy. Wraz z zarządem zwoływała także zjazdy i wyłaniała ze swego grona Komisję Rewizyjną, która nadzorowała pracę zarządu. Radę Związkową wybierano na okres dwóch lat podczas Zjazdów Delegowanych. Na czele rady stał zarząd składający się z prezesa, wiceprezesa oraz sekretarza. Obok nich powoływano od 6 do 12 członków i były to osoby zazwyczaj znane w środowisku łomżyńskim (lekarze, dyrektorzy szkół, nauczyciele, prawnicy, przedsiębiorcy, a także duchowni)<sup>19</sup>. Przykładowo w 1929 r. zarząd Rady Związkowej tworzyli: R. Bielicki (prezes), A. Skiwski (wiceprezes), Z. Kalisz (sekretarka). Natomiast członkami byli: ks. F. Wądołowski, S. Skarzyńska, A. Malinowska, W. Sienicka, Z. Milewska, J. Nowicka, A. Rafiński, J. Barański, K. Ryntflejsz, J. Milewski, J. Radgowski i A. Ścibor. Stałym członkiem Rady był sekretarz generalny związku<sup>20</sup>.

Obok Zjazdu Delegowanych i Rady Związkowej władzę związku stanowił także Zarząd Związku. Był to organ wykonawczy Rady Związkowej i składał się z sekretarza generalnego oraz z kilku bądź kilkunastu pracowników biurowych. W diecezji łomżyńskiej sekretarza generalnego powoływał i mianował zawsze biskup ordynariusz<sup>21</sup>. Sekretarz odpowiadał wobec Rady Związkowej i Zjazdu Delegowanych za kierowanie całą organizacją<sup>22</sup>. Funkcję tę w diecezji łomżyńskiej pełnili kolejno księża: Florian Haraburda (15 VI 1919 –

---

<sup>18</sup> AAP KZMM, sygn. 487, Związek Młodzieży Polskiej – Zakładanie Spółdzielni 1930-1936. Pismo z 25 VIII 1930 r.

<sup>19</sup> AAP KZMM, sygn. P/1/3-17. Ustawa Związku Młodzieży Polskiej z 1919 r.; *Ustawy Związku Młodzieży Polskiej*, art. 5.

<sup>20</sup> [Czwarte] IV *Sprawozdanie Związku Młodzieży Polskiej w Łomży za rok 1929*, s. 29-35.

<sup>21</sup> Z tego powodu dochodziło często pomiędzy biskupem S. Łukomskim a centralą Zjednoczenia w Poznaniu do konfliktów. Zjednoczenie – w myśl statutu z 1925 r. – stało na stanowisku, że sekretarza, patrona oraz członków zarządu wybiera związek, biskup natomiast tylko zatwierdza ten wybór. Przeciwnego zdania był ordynariusz łomżyński. Ostatecznie sprawę rozwiązano w ten sposób, iż rada związkowa po uprzednim uzgodnieniu z władzami duchownymi wybierała kandydatów na członków zarządu, a biskup ich zatwierdzał. Sekretarza generalnego zaś wybierał i mianował sam biskup, rada go zatwierdzała i „wybierała”. AAP KZMM, sygn. 221. Bp Łukomski do ZMP w Poznaniu. Łomża 23 XI 1929 r. i odwrotnie 9 I 1930 r.

<sup>22</sup> AAP KZMM, sygn. P/1/3-17. Ustawa Związku Młodzieży Polskiej z 1919 r.; *Ustawy Związku Młodzieży Polskiej*, art. 4nn.

30 IV 1921)<sup>23</sup>, Andrzej Gawędzki (1 V 1921 – 30 IX 1924)<sup>24</sup>, Henryk Bagiński (1 X 1924 – 31 XII 1926)<sup>25</sup>, Mieczysław Mieszko (1 V 1926 – 31 XII 1926)<sup>26</sup>, Jan Żelaźnicki (1 I 1927 – 30 VI 1929)<sup>27</sup>, Edward Łapiński (1 VII 1929 – 30 VI 1933)<sup>28</sup> i Eugeniusz Grodzki (12 VII 1933 – VII 1934)<sup>29</sup>. Do głównych zadań zarządu należało zakładanie stowarzyszeń w terenie, wydawanie prasy związkowej, organizowanie zjazdów delegowanych, zlotów młodzieży i kursów instruktorskich, prowadzenie administracji związku oraz popieranie inicjatyw społeczno-kulturalno-religijnych<sup>30</sup>. Zarząd posiadał własne biuro, mieszczące się początkowo przy ul. Dwornej (w budynku seminarium duchownego), a następnie przy ul. Polowej 11 i ul. S. Okrzei 13<sup>31</sup>.

Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej miało charakter patronalny. Zarówno w oddziałach (stowarzyszeniach), jak i w okręgach, najwyższą władzę posiadali patronowie (asystenci kościelni), powoływani na to stanowisko przez biskupa diecezjalnego<sup>32</sup>. Patroni dobierali sobie pozostałych członków patronatu (tzw. Radę Obywatelską), reprezentowali oddziały i okręgi wobec władz, zatwierdzali uchwały zarządu, nadzorowali pracę Komisji Rewizyjnych. Mogli nawet zawiesić w czynnościach członków wyżej wymienionych organów. Poza tym wizytowali oddziały i okręgi oraz informowali o ich stanie centralę diecezjalną i protektora związku<sup>33</sup>. W diecezji łomżyńskiej funkcję patronów okręgów sprawowali przede wszystkim dziekani, natomiast poszczególnych oddziałów, wikariusze względnie proboszczowie<sup>34</sup>. Statut ustanawiał także protektora

<sup>23</sup> [Czwarte] IV Sprawozdanie Związku Młodzieży Polskiej w Łomży za rok 1929, s. 13nn.; „Młoda Polka”. R. 3: 1922 nr 11, s. 172.

<sup>24</sup> „Kierownik Stowarzyszeń Młodzieży”. R. 1: 1922 nr 11, s. 269-270; „Przyjaciel Młodzieży”. R. 13: 1922 nr 2, s. 29-31.

<sup>25</sup> „Okólnik Związku Stowarzyszeń Młodzieży Polskiej”. R. 2: 1925 nr 2, s. 1nn.; R. 3: 1926 nr 7, s. 3.

<sup>26</sup> [Czwarte] IV Sprawozdanie Związku Młodzieży Polskiej w Łomży za rok 1929, s. 19.

<sup>27</sup> AAP KZMM, sygn. 221, k. 12nn.

<sup>28</sup> Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Białymstoku (WAPB) Urząd Wojewódzki Białostocki 1920-1939 {1918-1919} (UWB), sygn. 59, Tygodniowe sprawozdania sytuacyjne 1931, k. 89; ADŁ AO, Akta ks. Edwarda Łapińskiego. Karata rejestracyjna z 1929 r.; *Elenchus cleri... dioecesis łomżensis 1929-1933*.

<sup>29</sup> „Kierownik Stowarzyszeń Młodzieży”. R. 13: 1934 nr 7, s. 225nn.

<sup>30</sup> AAP KZMM, sygn. 155, Związek Młodzieży Polskiej w Poznaniu 1919-1932. Pismo z 28 IX 1927.

<sup>31</sup> AAP KZMM, sygn. 221. Pismo z 12 XII 1930 r.; [Czwarte] IV Sprawozdanie Związku Młodzieży Polskiej w Łomży za rok 1929, s. 13-27.

<sup>32</sup> J. M a j k a, *Katolickie stowarzyszenia młodzieżowe*, s. 341.

<sup>33</sup> *Regulamin okręgowy*. Poznań 1931, art. 3-11; [Czwarte] IV Sprawozdanie Związku Młodzieży Polskiej w Łomży za rok 1929, s. 29.

<sup>34</sup> AAP KSMM, sygn. 377, Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży Męskiej w Łomży. Sprawozdanie Stowarzyszenia Młodzieży Polskiej w Łomży za 1927 r.; Tamże, sygn. 156, Okręgi 1919-1937. Pismo z 11 V 1928 r.



nad stowarzyszeniem, którym był zawsze proboszcz (gdy w parafii nie było wikariusza, proboszcz był tylko patronem). Protektor roztaczał ogólną opiekę nad organizacją i była to raczej godność honorowa. Kierującym i odpowiedzialnym za stowarzyszenie był patron<sup>35</sup>. Ze sprawozdań związku wynika, że niełatwo było jednak pokonać niechęć części duchowieństwa do organizacji młodzieżowych. Dobitnie świadczy o tym list ks. H. Bagińskiego z 21 XII 1925 r., w którym pisał do centrali Zjednoczenia w Poznaniu: „... sami rozumiemy doniosłość pracy nad młodzieżą, lecz niestety są parafie, w których może Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej jest rzeczą obcą – co gorsza – są księża zwłaszcza młodzi, którzy wzięli sobie za cele nie tylko nie pracować w stowarzyszeniach lecz zwalczać je, urabiając opinię, że stowarzyszenie to tylko okazja do schadzek, spacerów młodzieży zepsutej...”<sup>36</sup>.

**Tabela 1. Liczebność Stowarzyszeń Młodzieży Polskiej w diecezji łomżyńskiej w latach 1919-1933**

Rok	Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej Męskiej – liczba:		Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej Żeńskiej – liczba:		Liczba członków ogółem
	oddziałów	członków	oddziałów	członków	
1919	10	*	7	*	*
1921	13	*	14	*	*
1923	18	493	19	703	1196
1925	31	797	33	1082	1879
1927	48	1231	46	1462	2693
1929	76	1606	89	2084	3690
1931	91	2103	93	2744	4847
1933	127	3634	145	4612	8246

\* Brak danych

Źródło: [Czwarte] IV Sprawozdanie Związku Młodzieży Polskiej w Łomży za rok 1929, s. 14-16, 46; „Kierownik Stowarzyszeń Młodzieży”. R. 11: 1932 nr 12, s. 368-383; R. 13: 1934 nr 7, s. 225-247.

Rada Obywatelska (patronat) pomagała patronowi w powoływaniu i działaniu różnych kółek, szczególnie wtedy gdy członkowie patronatu wywodzili się ze stowarzyszeń rzemieślniczych, kupieckich, rolniczych i innych. Wówczas nadzorowali pracę kółek, prowadzili kursy fachowe, wspierali stowarzyszenia materialnie itp. Patronat mógł też tworzyć koło przyjaciół młodzieży z udziałem członków wspierających i honorowych<sup>37</sup>. Przykładowo w 1929 r. do Rady

<sup>35</sup> Por. L. W i l c z y Ń s k i, *Katolickie organizacje*, s. 104.

<sup>36</sup> AAP KZMM, sygn. 221. Pismo z 21 XII 1925 r.

<sup>37</sup> J. M a j k a, *Katolickie stowarzyszenia młodzieżowe*, s. 341.

Obywatelskiej (patronatu) SMP w diecezji łomżyńskiej należało 484 członków. Poza tym istniało 15 kółek przyjaciół młodzieży z 538 członkami wspierającymi i 164 honorowymi. Ze sprawozdań zarządu SMP w Łomży wynika, iż współpraca ze „starszym społeczeństwem” przynosiła związkowi wymierne korzyści. Stwierdzano bowiem często, że tam gdzie „nie ma grona osób starszych, to wyniki działalności stowarzyszeń są znacznie słabsze, a organizacje nie osiągają tych celów dla których SMP powstało”<sup>38</sup>.

Teren działalności Związku Stowarzyszenia Młodzieży Polskiej podzielony był na okręgi, odpowiadające przeważnie swym obszarem powiatom. W diecezji łomżyńskiej pierwszy okręg powstał w Łomży w 1926 r. i skupiał 7 oddziałów<sup>39</sup>. Dalsze cztery okręgi utworzono w 1927 r. w Augustowie, Ostrowi Mazowieckiej, Ostrołęce i Suwałkach<sup>40</sup>. W momencie inkorporacji SMP do Akcji Katolickiej funkcjonowało na obszarze diecezji 8 okręgów. Były to okręgi: augustowski, kolneński, łomżyński, ostrołęcki, ostrowski, suwalski, szczuczyński (grajewski) i wysokomazowiecki<sup>41</sup>. Okręgi łączyły oddziały (stowarzyszenia) położone blisko siebie, z dogodną komunikacją. Powstawały na wniosek organizacji terenowych za zgodą związku, który je powoływał formalnie, określając obszar ich działania i liczbę oddziałów<sup>42</sup>. Siedziby okręgów znajdowały się przeważnie w miastach powiatowych, co znacznie ułatwiała kontakty z władzami i instytucjami.

Podstawowym zadaniem okręgów było nawiązywanie bliższej łączności między członkami oddziałów stowarzyszeń. Miały one także tworzyć „wspólne urzędnictwa” (boiska, domy młodzieży), pomagać przy zakładaniu nowych organizacji lokalnych, pozyskiwać do współpracy starsze społeczeństwo i być łącznikiem pomiędzy oddziałami a centralą diecezjalną<sup>43</sup>. Władze okręgowe organizowały zloty i zjazdy organizacji, także zawody i dni sprawności fizycznej, obchody uroczystości kościelnych i państwowych oraz wycieczki. Przeprowadzały też kursy i zebrania członków zarządów, jak też konferencje księży patronów i członków patronatu, wystawy prac terminatorskich itp. Warto też dodać, że okręgi były bardzo pomocne centrali diecezjalnej, która dysponowała nielicznym personelem i nie mogła wizytować wszystkich, rozsianych na terenie diecezji, organizacji lokalnych<sup>44</sup>.

<sup>38</sup> [Czwarte] IV Sprawozdanie Związku Młodzieży Polskiej w Łomży za rok 1929, s. 47.

<sup>39</sup> AAP KZMM, sygn. 156. Pismo z 27 III 1927 r.

<sup>40</sup> AAP KZMM, sygn. 377. Sprawozdanie Stowarzyszenia Młodzieży Polskiej w Łomży za 1927 r.

<sup>41</sup> ADŁ, [Akta różne] [nieuporządkowane], Asystenci kościelni, prezesi i sekretarze Akcji Katolickiej w diecezji łomżyńskiej, k. 155-159; AAP KZMM, sygn. 696, Łomża, regulaminy, korespondencja. Pismo z 21 IV 1928 r.

<sup>42</sup> [Czwarte] IV Sprawozdanie Związku Młodzieży Polskiej w Łomży za rok 1929, s. 29.

<sup>43</sup> Zob. *Regulamin okręgowy*, art. 11-13.

<sup>44</sup> L. W i l c z y ń s k i, *Katolickie organizacje*, s. 137-138.

Władzę okręgu tworzyły: Rada Okręgowa, Zarząd Okręgu, i Sąd Honorowy. W skład Rady Okręgu wchodziłi prezesi zarządów (kierownictw) organizacji lokalnych, względnie ich zastępcy. Rada wybierała spośród siebie zarząd okręgowy na czas nieokreślony i była instytucją kontrolną wobec zarządu okręgu i Komisji Rewizyjnej<sup>45</sup>. Z kolei zarząd okręgu był organem wykonawczym Rady Okręgu. Składał się on zazwyczaj z pięciu osób. Głównym zadaniem zarządu było zwoływanie zjazdów, urządzanie kursów, rekolekcji oraz stałe utrzymywanie łączności z centralą diecezjalną. Sąd Honorowy zajmował się sprawami spornymi zaistniałymi pomiędzy członkami i oddziałami w obrębie okręgu. W skład sądu wchodziło zazwyczaj 3 członków, w wieku powyżej 17 roku życia, cieszących się dobrą opinią w środowisku<sup>46</sup>.

Podstawową komórką organizacyjną SMP był oddział (stowarzyszenie)<sup>47</sup>. Początkowo oddziały tworzone przy parafiach, ale od 1925 r. – w myśl nowo-wydanego statutu – zakładano je także w innych w miejscowościach. Trzeba dodać, iż odpowiadało to rzeczywistości w terenie, gdyż nie zawsze siedziba stowarzyszenia pokrywała się z siedzibą parafii, bądź też w jej obrębie działało więcej niż jedno stowarzyszenie<sup>48</sup>. Na czele oddziału stał zarząd składający się z prezesa, sekretarza i skarbnika, ewentualnie też kilku innych członków. Do głównych zadań zarządu należało prowadzenie rejestru członków (przyjmowanie lub wykreślanie z listy stowarzyszenia), zarządzanie majątkiem, zwoływanie zebrań, wykonywanie uchwał i zarządzeń centrali związku oraz sporządzanie planu pracy i rocznych sprawozdań ze swej działalności. Raz w roku odbywało się walne zebranie ogółu, na którym wybierano kierownictwo zarządu i Komisję Rewizyjną. Zebrania zwykle, które były obowiązkowe również dla członków, miały odbywać się przynajmniej raz w miesiącu<sup>49</sup>.

Stowarzyszenie dzieliło się na zastępy liczące od kilku do kilkunastu członków. Kierowali nimi mianowani przez walne zebranie zastępowi. Mieli oni wspierać zarząd w działaniach, organizować w zastępach pogadanki, gry i rozrywki, rozprowadzać prasę organizacyjną itp. Tworzenie zastępów nie było obowiązkowe i w mniejszych oddziałach (stowarzyszeniach) nie powoływano ich. Według statystyki związku z dnia 31 XII 1933 r. na terenie diecezji istniało 135 zastępów męskich i 181 żeńskich o łącznej liczbie 8246 członków<sup>50</sup>.

W oddziałach obok zastępów istniały także sekcje (koła zainteresowań). Najczęściej były to sekcje etyczne, oświatowe, muzyczne, abstynenckie, chary-

<sup>45</sup> AAP KZMM, sygn. P/I/3-17. Ustawy Stowarzyszenia Młodzieży Polskiej z 1925 r.

<sup>46</sup> L. W i l c z y Ń s k i, *Katolickie organizacje*, s. 104nn.

<sup>47</sup> „Kierownik Młodzieży”. R. 3: 1919 nr 7, s. 30nn.

<sup>48</sup> AAP KZMM, sygn. 156. Pismo Zjednoczenia z 28 IX 1927 r.; J. M a j k a, *Katolickie organizacje młodzieżowe*, s. 233nn.

<sup>49</sup> AAP KZMM, sygn. P/I/3-17. Ustawa Stowarzyszenia Młodzieży Polskiej z 1919 r.

<sup>50</sup> ADŁ, [Akta różne] [nieuporządkowane], Asystenci kościelni, prezesi i sekretarze Akcji Katolickiej w diecezji łomżyńskiej. Statystyka z 31 XII 1933 r.

tatywne, religijne i rolnicze. Przy tworzeniu sekcji brano pod uwagę zainteresowania, wykonywany zawód, wiek oraz wykształcenie członków<sup>51</sup>. W 1934 r. w diecezji łomżyńskiej oddziały męskie posiadały: 1 sekcję muzyczną, 1 szachową, 2 oszczędnościowe, 3 abstynenckie, 8 oświatowych, 22 rolnicze, 31 wychowania fizycznego, 43 śpiewu, 45 teatralnych i 46 religijnych, natomiast oddziały żeńskie – 1 muzyczną, 5 abstynenckich, 6 misyjnych, 8 oświatowych, 9 charytatywnych, 10 robót ręcznych, 27 wychowania fizycznego, 30 przysposobienia rolniczego, 43 śpiewu, 45 teatralnych i 47 religijnych<sup>52</sup>.

**Tabela 2. Statystyka Stowarzyszeń Młodzieży Polskiej Męskiej i Żeńskiej – według parafii – 1929 r.**

Dekanat	Liczba			Parafie, które Stowarzyszenie			
	Par.	SMP		mają		nie mają	
		M.	Ż.	5	6	7	8
1	2	3	4	5	6	7	8
Augustów	9	7	9	7	Augustów, Bargłów, Jaminy, Janówka, Raczki, Sztabin, Szczebra	2	Krasnybór, Sudzieniczna
Czyżew	6	6	6	5	Andrzejewo, Boguty, Czyżew, Nur, Zuzela	1	Rosochate
Jedwabne	6	2	0	2	Jedwabne, Przytuły	4	Burzyn, Dobrzyjałowo, Romany, Stawiski
Kolno	11	11	8	5	Kolno, Mały Płock, Borkowo, Turośl, Zbójna	6	Dobrylas, Kuzie, Leman, Lipniki, Łosewo, Poryte
Łomża	9	6	5	4	Łomża, Miastkowo, Nowogród, Wizna	5	Bronowo, Drozdowo, Piątница, Puchały, Szczepankowo
Ostrołęka	13	16	15	5	Czarnia, Myszyniec, Ostrołęka, Rzekuń	8	Czerwin, Dąbrówka, Kleczków, Łyse, Nowa-Wieś, Piski, Troszyn, Zalas
Ostrów Mazowiecka	7	9	9	5	Brok, Jasienica, Małkinia, Ostrów Mazowiecka, Wąsewo	2	Jelonki, Zaremby Kościelne
Sejny	4	2	3	2	Berźniki, Sejny	2	Karolin, Krasnopol
Śniadowo	8	13	10	6	Lubotyń, Rutki, Szumowo, Zambrów, Zawady, Śniadowo	2	Chlebotki, Kołaki
Sokoły	10	11	10	7	Kulesze, Łapy, Płonka, Sokoły, Tykocin, Waniewo, Złotoria	3	Kobylin, Pietkowo, Poświętne

<sup>51</sup> [Czwarte] IV Sprawozdanie Związku Młodzieży Polskiej w Łomży za rok 1929, s. 55-73.

<sup>52</sup> AAP KZMM, sygn. 127, Statystyki KSMM i KSMŻ 1934-1939. Wyniki statystyczne z 1934 r.

Dekanat	Liczba			Parafie, które Stowarzyszenie			
	Par.	SMP		mają		nie mają	
		M.	Ż.				
1	2	3	4	5	6	7	8
Suwałki	16	11	11	11	Bakałarzewo, Becejły, Filipów, Jeleniewo, Kaletnik, Pawłówka, Przerośl, Rutka-Tartak, Smolany, Suwałki, Wizajny	5	Punsk, Monkinie, Podżyliny, Wigry, Smolniki
Szczuczyn	6	8	10	5	Grajewo, Lachowo, Rajgród, Rydzewo, Szczuczyn	1	Niedźwiadna
Teolin	10	5	5	5	Adamowice, Hołynka, Lipsk, Perstuń, Teolin	5	Balla, Łabno, Mikaszówka, Rygałówka, Sylwanowce
Wąsosz	8	3	4	4	Radziłów, Grabowo, Wąsosz, Osowiec	4	Białaszewo, Kapice, Przechody, Słucz
Wysoko-Mazowieckie	10	18	23	8	Dąbrowa Wielka, Dąbrowka, Hodyszewo, Jabłoń, Jablonka, Klukowo, Piekuty, Wys.-Maz.	2	Kuczyn, Wyszonki
Razem	133	128	128	81		52	

Źródło: [Czwarte] IV Sprawozdanie Związku Młodzieży Polskiej w Łomży za rok 1929, s. 49n.

Członkiem stowarzyszenia mógł zostać wyłącznie Polak – katolik. Ogół członków dzielono na czynnych, starszych (seniorów), wspierających i honorowych. Wiek czynnych uczestników określano na 14-25 lat; jeśli któryś z nich zawarł wcześniej związek małżeński przechodził do grona starszych działaczy<sup>53</sup>. Górną granicę wieku członków czynnych mogło obniżyć walne zebranie lub zjazd związku. Za osobę wstępującą do stowarzyszenia poręczało dwóch członków, mimo to obowiązywał ją miesięczny okres kandydacki, w którym osoba ta zapoznawała się ze statutem i obowiązkami organizacji. Przyjęcie nowego członka w szeregi stowarzyszenia odbywało się na zebraniu plenarnym, zaś uroczyste przyjęcie – w święto młodzieży, tj. w uroczystość św. Stanisława Kostki. Członkami wspierającymi i honorowymi były osoby dorosłe, które popierały cele organizacji<sup>54</sup>. Obowiązkiem osób należących do stowarzyszenia było „postępowanie na co dzień według zasad katolickich i narodowych oraz przestrzeganie postanowień statutu i uchwał”<sup>55</sup>.

Rozwój SMP w okresie międzywojennym przebiegał bardzo szybko. Już w 1926 r. istniało na terenie całego kraju ponad 2 tys. stowarzyszeń lokalnych,

<sup>53</sup> L. Wilczyński, *Katolickie organizacje*, s. 107nn.

<sup>54</sup> AAP KZMM, sygn. P/1/3-17. Ustawa Stowarzyszenia Młodzieży Polskiej z 1919 r.

<sup>55</sup> *Ustawy Stowarzyszenia Młodzieży Polskiej Męskiej*, art. 5-9.

sfederowanych w 19 związkach i jednoczących ponad 100 tys. członków<sup>56</sup>. Podobnie sytuacja przedstawiała się w diecezji łomżyńskiej, z tymże największy wzrost stowarzyszeń zanotowano tu w latach 1926-1931. Utworzono wówczas około 60 oddziałów męskich i 70 żeńskich (łącznie pozyskano 3 tys. nowych członków), co stanowiło ponad połowę liczby wszystkich utworzonych oddziałów w diecezji w latach 1919-1933 (zob. tabela 1). Tak intensywny rozwój oddziałów SMP w diecezji łomżyńskiej związany był niewątpliwie z przeprowadzoną reorganizacją struktur związku (zgodnie ze statutem stowarzyszenia z 1925 r.) oraz z działalnością bpa S. Łukomskiego, który duszpasterstwo młodzieży uważał za priorytet w swojej posłudze biskupiej<sup>57</sup>. Warto dodać, iż sam niejednokrotnie brał udział w zjazdach i zlotach stowarzyszeń, patronował wielu inicjatywom podejmowanym przez związek oraz zachęcał duchowieństwo do organizacji oddziałów (stowarzyszeń) w swoich parafiach, a młodzież do wstępowania w szeregi SMP<sup>58</sup>. Wymownym przykładem troski o losy tego ruchu był list pasterski, wydany z okazji dziesięciolecia istnienia Związku Stowarzyszenia Młodzieży Polskiej w diecezji łomżyńskiej. Wzywał w nim całe duchowieństwo i „starsze obywatelstwo” do ofiarnej pracy na rzecz młodzieży. „Wysłək ten – pisał – przyniesie stowarzyszeniu wielkie duchowe korzyści, a społeczeństwu i narodowi polskiemu przygotowuje najlepszych członków i pracowników”<sup>59</sup>. Wiele wskazuje na to, iż wierni i duchowieństwo pozytywnie odpowiadali na apele swego biskupa. Świadczy o tym między innymi ciągły wzrost liczby oddziałów i członków SMP. W 1934 r. związek posiadał już 94 oddziałów męskich, 105 oddziałów żeńskich i ponad 10 tys. członków<sup>60</sup>.

Największą popularnością stowarzyszenie cieszyło się na terenach dekanatu czyżewskiego, szczuczynskiego, augustowskiego i śniadowskiego. Tylko kilka parafii w tych dekanatach nie miało zorganizowanych terenowych placówek SMP. Najmniejsze zaś zainteresowanie związkiem było w dekanatach: łomżyńskim, kolneńskim i ostrołęckim (por. tabela 2). Z raportów zarządu wynika, że działo się tak, ponieważ „były tu silne wpływy organizacji prostanacyjnych i lewicowych”<sup>61</sup>. W 1929 r. stowarzyszenia męskie i żeńskie istniały w 81 parafiach (60,9

<sup>56</sup> J. M a j k a, *Katolickie organizacje młodzieżowe*, s. 343.

<sup>57</sup> Wywiad z ks. Józefem Biernackim (ur. 27 IX 1907 r.). Łomża 11 II 1999; Wywiad z ks. Kazimierzem Łupińskim (ur. 14 III 1914 r.). Łomża 1 III 1999; Wywiad z ks. Stanisławem Wierzbickim (ur. 5 XI 1912 r.). Łomża 22 V 1999.

<sup>58</sup> [Czwarte] IV Sprawozdanie Związku Młodzieży Polskiej w Łomży za rok 1929, s. 19-27; W. G u z e w i c z, *Duchowieństwo diecezji łomżyńskiej*, s. 43nn.

<sup>59</sup> Por. S. Ł u k o m s k i, *Na dziesięciolecie Stowarzyszeń Młodzieży Polskiej w diecezji łomżyńskiej*. W: [Czwarte] IV Sprawozdanie Związku Młodzieży Polskiej w Łomży za rok 1929, Łomża 1930, s. 12.

<sup>60</sup> AAP Naczelny Instytut Akcji Katolickiej (NIAK), sygn. 54, Diecezjalny Instytut Akcji Katolickiej w Łomży 1936-1939 [1934-1939], k. 19; Por. A. G a w ę d z k i, *Owoce i wskazania dla przeprowadzenia Akcji Katolickiej*. WKDŁ R. 8: 1934 nr 7, s. 121.

<sup>61</sup> AAP KZMM, sygn. 696. Statystyka z 28 VII 1931 r.

% ogółu) (zob. tabela 2). Analizując strukturę zawodową SMP trzeba zauważyć dość dużą liczbę pracujących na roli, bo aż prawie 3 tys. osób, tj. blisko (80 %) wszystkich członków. Najmniej zaś było nauczycieli, pracowników biurowych, bo tylko 41 (1,11%) oraz zatrudnionych w handlu – 36 (0,97%). (por. tabela 3)<sup>62</sup>.

**Tabela 3. Struktura zawodowa członków Stowarzyszenia Młodzieży Polskiej w diecezji łomżyńskiej w 1929 r.**

Zawód	Liczba członków	Procent
Rolnicy	2911	78,8
Służba folwarczna	18	0,48
Służba domowa	97	2,62
W przemyśle	66	1,78
W rzemiośle	398	10,7
W handlu	36	0,97
W urzędach i szkołach	41	1,11
Inne Zawody	29	0,78
Bez pracy	94	2,54
Ogółem	3690	100

Źródło: [Czwarte] IV Sprawozdanie Związku Młodzieży Polskiej w Łomży za rok 1929, s. 46-47.

Wraz ze wzrostem liczebności, wzrastała też aktywność stowarzyszeń i poszerzały się formy ich działalności. Organizowano różnego typu rekolekcje, dni skupienia, wycieczki, kursy, akademie, rozwijano czytelnictwo prasy i książek religijnych<sup>63</sup>. W latach 1922-1934 staraniem zarządu związku wydawano w diecezji „Okólnik” – pismo organizacyjne Związku Stowarzyszenia Młodzieży Polskiej w Łomży, którego celem było „utrzymanie stałej łączności organizacyjnej między związkiem a stowarzyszeniami i udzielanie wskazówek oraz dostarczanie informacji techniczno-organizacyjnych”<sup>64</sup>. Początkowo czasopismo ukazywało się nieregularnie, cztery razy w roku, następnie zaś od 1925 r. raz w miesiącu, w nakładzie do 1.500 egzemplarzy. Szczególną uwagę pismo poświęcało dziedzinie organizacyjnej, kulturalno-oświatowej, przysposobieniu rolniczemu, wychowaniu fizycznemu i przysposobieniu wojskowemu, podając stowarzyszeniom programy i wytyczne do danego działu pracy na każdy kwartał<sup>65</sup>. Stowarzyszenie

<sup>62</sup> [Czwarte] IV Sprawozdanie Związku Młodzieży Polskiej w Łomży za rok 1929, s. 46.

<sup>63</sup> AAP KZMM, sygn. 125, Sprawozdania z działalności stowarzyszeń 1934-1939. Sprawozdanie Związku Młodzieży Polskiej w Łomży za 1934 r.; J. M a j k a, *Katolickie organizacje młodzieżowe*, s. 337-364.

<sup>64</sup> [Czwarte] IV Sprawozdanie Związku Młodzieży Polskiej w Łomży za rok 1929, s. 39.

<sup>65</sup> *Bibliografia katolickich czasopism religijnych w Polsce 1918-1944*, red. Z. Z i e l i Ń s k i, S. W i i k. Lublin 1981, s. 210-211.

prowadziło także ożywioną działalność sportową. Wymownym tego dowodem były wysokie miejsca, zajmowane przez druhy i druhow z diecezji na ogólnopolskich i okręgowych zawodach sportowych<sup>66</sup>. Jedną z głównych dziedzin działalności prowadzonej przez SMP w diecezji łomżyńskiej było organizowanie konkursów przysposobienia rolniczego<sup>67</sup>. Przykładowo w 1929 r. wzięło w nich udział 53 zespoły z 430 uczestnikami, a w 1934 r. – 73 zespoły z 646 uczestnikami; co stawiło SMP w Łomży w pierwszym szeregu ogólnopolskich organizacji młodzieżowych w dziedzinie przysposobienia rolniczego<sup>68</sup>. Dużą popularnością cieszyły się także kursy np. robót ręcznych, nauki czytania i pisania czy kursy przyuczenia do konkretnego zawodu. Brały w nich udział nie tylko członkowie stowarzyszeń, ale również osoby nie zrzeszone. Przykładowo w 1929 r. w zorganizowanych na terenie diecezji kursach gotowania wzięło udział ponad 500 osób, w kursach szycia i kroju 350 osób, a w kursie przysposobienia do zawodów murarza i cieśli blisko 450 osób<sup>69</sup>. Warta odnotowania jest także inicjatywa założenia w Łomży w 1927 r. pracowni czapek, która była równocześnie pierwszym chrześcijańskim zakładem tego typu na terenie województwa białostockiego. Znajdowało w niej pracę od kilku do kilkunastu osób<sup>70</sup>. Okazją do zmanifestowania siły organizacji były zjazdy diecezjalne i okręgowe, w których uczestniczyło kilkadziesiąt druhow i druhen. Na przykład w 1932 r. na terenie omawianej diecezji urządzono 4 zjazdy związkowe, 5 okręgowych (rejonowe i powiatowe) oraz 5 zlotów, w których łącznie wzięło udział ok. 2 tys. młodzieży<sup>71</sup>.

O sile i wpływach SMP świadczyło także zainteresowanie, z jakim władze administracyjne śledziły jego działalność. Znamienne, że katolickie organizacje młodzieżowe w sprawozdaniach sytuacyjnych starostów i wojewodów były wymieniane na pierwszym miejscu wśród stowarzyszeń opozycyjnych w stosunku do rządu; określano je niejednokrotnie jako antyrządowe<sup>72</sup>. Często w sprawozdaniach tych odnalezć można notkę, z której wynikało, iż czynniki państwowe postrzegały SMP w diecezji łomżyńskiej jako organizację działającą na rzecz

---

<sup>66</sup> AAP KZMM, sygn. 545, Związek Młodzieży Polskiej w Łomży 1929-1932. Pismo z 22 IX 1932 r.

<sup>67</sup> Było to możliwe dzięki uzyskaniu subwencji od Ministerstwa Rolnictwa (ok. 3 tys. złotych na każdy rok działalności). Zob. AAP KZMM, sygn. 696. Przeposobienie rolnicze w Związku łomżyńskim w latach 1929-1934.

<sup>68</sup> „Życie i Praca”. R. 11: 1934 nr 39, s. 5.

<sup>69</sup> AAP KZMM, sygn. 221. Pismo Związku Młodzieży Polskiej w Łomży do Zjednoczenia w Poznaniu. Łomża 29 IV 1930 r.

<sup>70</sup> [Czwarte] IV Sprawozdanie Związku Młodzieży Polskiej w Łomży za rok 1929, s. 23.

<sup>71</sup> AAP KZMM, sygn. 377. Sprawozdanie SMP w Łomży za 1932 r.

<sup>72</sup> W jednym ze sprawozdań kwartalnych wojewody białostockiego z 1933 r. czytamy, iż „Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej na terenie województwa białostockiego jest jedyną, masową organizacją opozycji prawicowej, antyrządową, przeciwstawną Związkowi Strzeleckiemu, a po rozpadzie tej organizacji Związkowi Młodzieży Wiejskiej”. WAPB UWB, sygn. 88, Kwartałne sprawozdania z życia polskich związków i stowarzyszeń 1933-1935, k. 8.



stronnictw Obozu Wielkiej Polski, Chrześcijańskiej Demokracji i Stronnictwa Narodowego. Przejawiało się to – zdaniem wojewody – między innymi „w kolportowaniu ulotek przedwyborczych, braniu udziału w zebraniach i wiecach politycznych oraz przynależności członków SMP do tych partii”<sup>73</sup>. Popieranie przez duchowieństwo SMP doprowadzało także do konfliktów z ugrupowaniami pro-sanacyjnymi („Strzelec”) i lewicowymi Związek Młodzieży Wiejskiej („Wici”)<sup>74</sup>. Przykładowo 25 maja 1932 r. w Szumowie podczas Mszy św. doszło do awantury pomiędzy księżmi tam pracującymi (A. Dorochowiczem i K. Szepietowskim) a grupą parafian. Przyczyną zatargu było rozporządzenie proboszcza dotyczące przebiegu procesji eucharystycznej w Boże Ciało. Zgodnie z ogłoszeniem chorągwie, ołtarzyki oraz feletrony mogły nieść tylko dziewczęta i kobiety przynależące do organizacji katolickich, w żadnym zaś wypadku „niewiasty należące do organizacji lewicowych i prorządowych”. Zarządzenie to wywołało sprzeciw niektórych mieszkańców parafii, w tym głównie członków BBWR i PSL „Wyzwolenie”<sup>75</sup>. Ostry konflikt miał także miejsce w parafii Bargłów w 1931 r., gdzie podczas nabożeństwa majowego do kościoła weszła grupa uzbrojonej młodzieży Związku Strzeleckiego. Warto przy tym zaznaczyć, że w diecezji łomżyńskiej bp S. Łukomski zakazał wchodzenia do kościoła uzbrojonym oddziałom paramilitarnym podczas trwania nabożeństw. W związku z tym proboszcz parafii – ks. J. Jarnicki – wystosował list do miejscowego komendanta Związku Strzeleckiego, w którym zabraniał członkom tej organizacji wstępu do kościoła i uczestniczenia w nabożeństwach parafialnych<sup>76</sup>. Wiele wskazuje na to, iż nie były to przypadki odosobnione. Sytuacja taka związana była niewątpliwie z polityką, którą prowadzili kolejni biskupi łomżyńscy – R. Jałbrzykowski i S. Łukomski. Opowiadali się oni zdecydowanie przeciwko organizacjom pro-sanacyjnym i lewicowym, zarzucając im „działalność na szkodę Kościoła i Ojczyzny”<sup>77</sup>. Nie zgadzali się też na żadną współpracę księży i oddziałów SMP z tymi ugrupowaniami. Jako przykład można podać ks. J. Przekopa z Rutki Tartak, który kilkakrotnie zwracał się do Kurii Biskupiej w Łomży o pozwolenie mu i SMP na współpracę ze Związkiem Strzeleckim. W jednym ze swoich listów pisał: „Inspektor szkolny powiatu suwalskiego w „Wiadomościach Urzędowych” z dnia 19 II 1931 r. (za numerem 2/465) nakazuje nauczycielom szkół powszechnych, pod silnym rygorem, ażeby zakładali wszędzie „Strzelca”. Zobowiązuje do tego nauczycieli także z Rutki Tartak i już od 1 III 1931 r., co miesiąc nadsyłać sprawozdanie z przebiegu pracy. W innym zaś miejscu mówi, że trzeba popierać ko-

<sup>73</sup> WAPB UWB, sygn. 56, k. 29; Zob. AAP KZMM, sygn. 221. R. Kawecki do Zjednoczenia SMP w Poznaniu. Łomża 16 V 1929 r.

<sup>74</sup> Zob. W. Guzewicz, *Zaangażowanie narodowo-polityczne duchowieństwa*, s. 56-58.

<sup>75</sup> WAPB UWB, sygn. 59, k. 134.

<sup>76</sup> W. Guzewicz, *Zaangażowanie narodowo-polityczne duchowieństwa*, s. 57n.

<sup>77</sup> „Głos Katolicki”. R. 6: 1930 nr 9, s. 297-299.

ła Młodzieży Wiejskiej „Wici” i w nich prowadzić pracę kulturalno-oświatową, a przysposobienie wojskowe pozostawić „Strzelcowi”, ponieważ przysposobienia wojskowego nie chce on zatwierdzić przy SMP, a młodzież chciałaby przed wojskiem ćwiczyć się ze względu na pewne ulgi w wojsku. Przeto zwracam się do Kurii Biskupiej z prośbą o wyjaśnienie: czy nie można by było urządzić tak: wszedłby ksiądz do „Strzelca” i świetlicy, czuwałby nad pracą tam, a młodzież SMP tylko na same ćwiczenia chodziłaby do Strzelca. Pracę natomiast kulturalno-oświatową i przysposobienie rolnicze prowadziłyby się nadal w SMP, w swoich ogniskach.” Odpowiadając na list ks. J. Przekopa bp B. Dembek pisał, iż „jest rzeczą niedopuszczalną, aby katolicki kapłan stał się członkiem organizacji „Strzelca”. Ponadto polecił proboszczowi, aby ten na najbliższych kazaniach przestrzegł młodzież przed wstępowaniem w szeregi „Strzelca” i Związku Młodzieży Wiejskiej „Wici” oraz całą siłą popierał SMP, „gdyż jest ono podstawą, na której opierać się będzie Akcja Katolicka”<sup>78</sup>.

Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej dla swego sprawnego funkcjonowania potrzebowało odpowiedniej bazy finansowej. Głównym źródłem utrzymania zarówno związku, jak i poszczególnych oddziałów były składki członkowskie, subwencje z Kurii Biskupiej i Związku Kapłanów „Unitas” oraz kolekty zbierane we wszystkich kościołach na terenie diecezji w uroczystość Królowej Korony Polskiej i św. Stanisława Kostki<sup>79</sup>.

Każdy zwyczajny członek oddziału zobowiązany był do płacenia regularnie składki. Trudno jednak powiedzieć jaka była przeciętna wysokość tych składek w poszczególnych oddziałach, gdyż w praktyce każdy oddział, biorąc pod uwagę możliwości finansowe członków, we własnym zakresie ustalał ich kwotę. W oddziałach męskich wielkość składki wahała się w granicach od 5 do 25 gr., natomiast w żeńskich od 5 do 20 gr. miesięcznie. Ze sprawozdań zarządu związku wynika, że wielu członków SMP – z powodu „ciężkiej sytuacji finansowej” – było zwolnionych z opłacania składek lub płaciło je nieregularnie<sup>80</sup>. Doprowadzało to niektóre stowarzyszenia do zapaści finansowej, powodując między innymi zahamowanie rozwoju i ograniczenie form działalności. Nic więc dziwnego, iż sprawa składek i uposażenia oddziałów, jak i całego związku była przedstawiana na wokandzie kolejnych Zjazdów Delegowanych. Na jednym z nich, w czerwcu 1932 r. postanowiono wprowadzić jednakowe składki dla wszystkich członków SMP w wysokości 3 gr. miesięcznie<sup>81</sup>. Oddział zobowiąza-

<sup>78</sup> ADE, AP Rutka Tartak 1921-1947, k. 155-156.

<sup>79</sup> [Czwarte] IV Sprawozdanie Związku Młodzieży Polskiej w Łomży za rok 1929, s. 42-45.

<sup>80</sup> AAP KZMM, sygn. 118, Sprawozdania Związków i Statystyki SMP 1929-1934. Pismo z 22 VII 1930 r.; [Drugie] II Sprawozdanie Związku Młodzieży Polskiej w Łomży za rok 1927. Łomża 1928, s. 7nn.

<sup>81</sup> AAP KZMM, sygn. 377. Sprawozdanie Młodzieży Polskiej w Łomży za rok 1932 (od 1 stycznia do 31 grudnia).

ny był z kolei, od ogólnej sumy składek członkowskich, wpłacić około 10 procent do kasy związku. W praktyce jednak nie wszystkie oddziały wpłacały regularnie uchwalone składki do centrali związku. W 1929 r. tylko około 40 % oddziałów wypełniło ten obowiązek. Uzyskana wówczas suma pieniędzy stanowiła niespełna 5 % ogólnych dochodów związku<sup>82</sup>. Podobnie było w 1932 r., kiedy to 35 % wszystkich oddziałów nie zapłaciło składek, w związku z czym „oddziały te uznano za nieczynne”. Ogółem wpłynęło wówczas do kasy związku 222 zł 67 gr.<sup>83</sup>

Zasadniczym źródłem dochodu SMP w diecezji łomżyńskiej były subwencje otrzymywane ze Związku Kapłanów „Unitas” i Kurii Biskupiej. Na przykład w 1929 r. wynosiły one łącznie aż 34 tys. złotych (32,5 tys. od Związku Kapłanów „Unitas” i 1,5 tys. od Kurii Biskupiej), co stanowiło 68 % wszystkich wpływów związku. Z kolei w 1933 r. suma subwencji przekroczyła 25 tys. złotych (70 %)<sup>84</sup>. Pieniądze te przeznaczano przede wszystkim na koszty administracyjne zarządu związku (pensje, świadczenia zdrowotne pracowników, wyposażenie lokalów itp.) organizacje zjazdów i wieców oraz na działalność oświatową (kursy, szkolenia, akademie itp.), a także na dofinansowanie niektórych oddziałów stowarzyszenia<sup>85</sup>.

Na potrzeby SMP zbierane były także kolekty we wszystkich kościołach na terenie diecezji w dzień św. Stanisława Kostki – 13 listopada (Święto Młodzieży) oraz w uroczystość Królowej Korony Polskiej – 3 Maja (Święto Druhen). Zebrane pieniądze przekazywano do centrali związku, a ta następnie dzieliła je pomiędzy poszczególne stowarzyszenia. Trzeba stwierdzić, iż kwoty uzyskane z tego tytułu nie były duże. Przykładowo w 1929 r. była to suma 2 tys. złotych<sup>86</sup>, a w 1932 r. 1,5 tys. złotych. Stanowiło to niespełna 5 % ogólnych dochodów stowarzyszenia w wyżej wymienionych latach<sup>87</sup>. Jednym z powodów takiej sytuacji było to, iż nie wszyscy proboszczowie wywiązywali się ze swoich obowiązków. Wielu z nich – tłumacząc się budową kościoła, domu katolickiego czy utrzymaniem parafii – nie przeznaczało na potrzeby Akcji Katolickiej żadnej kwoty, albo też przeznaczało tylko niewielką część z otrzymanych ofiar<sup>88</sup>.

<sup>82</sup> [Czwarte] IV Sprawozdanie Związku Młodzieży Polskiej w Łomży za rok 1929, s. 44n.

<sup>83</sup> AAP KZMM, sygn. 377. Sprawozdanie Młodzieży Polskiej w Łomży za rok 1932 (od 1 stycznia do 31 grudnia).

<sup>84</sup> [Czwarte] IV Sprawozdanie Związku Młodzieży Polskiej w Łomży za rok 1929, s. 44-45.

<sup>85</sup> [Trzecie] III Sprawozdanie Stowarzyszenia Młodzieży Polskiej w Łomży za rok 1928. Łomża 1929, s. 9n.; [Czwarte] IV Sprawozdanie Związku Młodzieży Polskiej w Łomży za rok 1929, s. 42-43.

<sup>86</sup> [Czwarte] IV Sprawozdanie Związku Młodzieży Polskiej w Łomży za rok 1929, s. 44n.

<sup>87</sup> AAP KZMM, sygn. 377. Sprawozdanie Młodzieży Polskiej w Łomży za rok 1932 (od 1 stycznia do 31 grudnia).

<sup>88</sup> Za pewną egzemplifikacją posłużyć tu może parafia Filipów, gdzie jej proboszcz – ks. S. Dąbrowski – przez szereg lat nie przeznaczał żadnej kwoty na SMP, tłumacząc się potrzebą zbierania środków na budowę domu parafialnego. ADE, AP Filipów 1914-1947, k. 189.

Drobne zyski związków czerpał także z kolportażu wydawnictw, zwłaszcza „Okólnika Związku Stowarzyszeń Młodzieży Polskiej” i z materiałów propagandowych. W rzeczywistości był to zysk niewielki, gdyż wielu prenumeratorów „Okólnika” i nabywców innych wydawnictw, zalegało z płacaniem należności. Według komunikatu związku z 1928 r. ponad połowa odbiorców nie uiściła należności za pobrane czasopismo „Okólnik Związku Stowarzyszeń Młodzieży Polskiej”, a „jedna trzecia oddziałów nie uregulowała świadczeń za materiały propagandowe”<sup>89</sup>.

Podsumowując należy stwierdzić, iż zorganizowane w okresie międzywojennym SMP objęło swym zasięgiem znaczną grupę młodzieży pozaszkolnej, zarówno pochodzenia wiejskiego, jak i miejskiego. W diecezji łomżyńskiej organizacja ta skupiała przeciętnie kilka tysięcy członków. Rozwój stowarzyszenia na tych terenach był wynikiem polityki bpa S. Łukomskiego, który uważał duszpasterstwo młodzieży za bardzo ważny element swej posługi oraz pracy księży moderatorów. Wraz ze wzrostem liczby placówek i członków stowarzyszenia wzrastała także ich aktywność i poszerzały się formy działalności. Organizowano różnego typu rekolekcje, dni skupienia, wycieczki, kursy, akademie, rozwijano czytelnictwo prasy i książek religijnych. Stowarzyszenie prowadziło także ożywioną działalność charytatywną, abstynencką, sportową, rolniczą. Warto też dodać, że stowarzyszenia nie ograniczały się jedynie do pracy wewnątrz, tj. do oddziaływania na własnych członków. Starły się również oddziaływać na środowisko. Wraz z utworzeniem Akcji Katolickiej w Polsce, SMP zostało inkorporowane do tej organizacji, stając się podstawową bazą organizacyjną dla Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży Męskiej i Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży Żeńskiej. Działalność stowarzyszenia utrudniały niektóre czynniki pozakościelne, a zwłaszcza organizacje społeczno-polityczne. Największe trudności sprawiał stowarzyszeniu Związek Strzelecki, zwany potocznie „Strzelcem” oraz Związek Młodzieży Wiejskiej „Wici”.

#### VEREIN POLNISCHER JUGENDLICHER IN DER ZEIT DER ZWEITEN REPUBLIK POLENS IN DER DIÖZESE ŁOMŻA

##### Zusammenfassung

Im vorliegenden Artikel bearbeitete ich den Verein Polnischer Jugendlicher in der Diözese Lomza in der Zeit von 1919 bis 1934. Das heisst, vom Beginn der Organisation bis zu dem Zeitpunkt, zu dem diese in die Katholische Aktion integriert wurde. Der Verein war so strukturiert, dass die einzelnen Teile (Kreise) zusammenhingen. Diese Abhängigkeit kristallisierte sich in zwei Grundrichtungen: Struktur und Ideologie. Die kleinste Zelle in dieser Struktur war die Abteilung. Die Ideologie war auf alle Teile des

---

<sup>89</sup> „Okólnik Związku Stowarzyszeń Młodzieży Polskiej”. R. 5: 1928 nr 2, s. 3.

Vereins übergreifend und verbindlich. Der Verein wurde geführt von der Verwaltung, der Delegation zu den alljährlichen Kongressen und den Vereinsberatern. Die wichtigste Position hatte der Patron (kirchlicher Assistent). Zu seinen Aufgaben gehörten: Initiativen schaffen, anzuspornen, ermutigen und Aufstellen von Programmen in konkreten Pfarreien. Die bedeutendste Entwicklung hatte der Verein in der Zeit von 1926 bis 1931. Er umfasste damals mehr als 60 Abteilungen Jungen und 70 Abteilungen Mädchen. Zusammen waren dies ungefähr 3000 Leute. Bemerkenswert ist die Tatsache, dass der Verein Polnischer Jugendlicher sich in dörflichen Gegenden rascher entwickelte als in den Städten. Er erfasste auch mehr Mädchen als Jungen. Mit der zunehmenden Anzahl von Vereinsmitgliedern ging eine vermehrte Aktivität einher. So organisierten sie Exerzitionen, Meditations- und musische Kurse, Stundengebete, Ausflüge und andere Bildungsangebote. Daneben bot der Verein Möglichkeiten für Sportaktivitäten und Fortbildung in der Landwirtschaft an. Dieser Fortschritt dehnte sich über weite Teile Polens aus. Ausserkirchliche Vereine standen in Konkurrenz mit der Organisation Polnischer Jugendlicher. Sie erschwerten und beeinträchtigten deren Arbeit und Entwicklung, da sie mehr Anziehungskraft hatten und für die jungen Leute attraktiver waren. Dies war besonders beim Schützenverein („Strzelec“) und anderen politisch-gesellschaftlichen Verbänden der Fall. Wichtig war die Frage, wie dieser Verein sich finanzierte. Zunächst hatte jedes Vereinsmitglied einen festen Beitrag zu entrichten. Daneben kam Geld vom Ordinariat und dem Priesterverein „Unitas“. Ausserdem kamen die Kollekten an den zwei Tagen im Jahr, dem Fest Maria Königin Polens und dem Heiligen Stanislaus Kostka dem Verein zugute. An diesen zwei Tagen waren alle Kollekten aller Kirchen in der Diözese Lomza für die Organisation bestimmt. Zusammenfassend kann man sagen, dass der Verein Polnischer Jugendlicher in der genannten Zeit die wichtigste Organisation war.

*Übersetz von Wojciech Guzewicz*